

La traducció audiovisual de l'animació a RTVV

Anna Marzà i Ibàñez
Universitat Jaume I de Castelló

La recerca que ha fet possible aquest article ha estat finançada amb una beca FPU del Ministeri d'Educació i Ciència i una beca d'investigació sobre el valencià de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

En un seminari com aquest, dedicat a la traducció del manga, el còmic i el conte il·lustrat, resulta molt rellevant incloure-hi alguns apunts sobre traducció audiovisual, concretament de productes animats, per dos motius fonamentals: d'una banda, en tots dos casos es tracta del que s'ha anomenat «traducció subordinada» (Hurtado, 2004; Duro, 2001; Mayoral, Kelly i Gallardo, 1986), segons la qual el codi lingüístic es veu afectat per restriccions imposades per la resta de codis que hi actuen. En el cas dels còmics i l'animació, les restriccions que actuen sobre totes dues traduccions estan centrades en la imatge (estàtica o en moviment) i l'espai (en forma de bafarades o isocronia,¹ respectivament). Aquesta definició de la traducció com una activitat supeditada a factors inalterables,

1 La isocronia és la sincronització consistent a fer correspondre la durada dels enunciats traduïts amb els parlaments dels personatges en original.

Anna Marzà és llicenciada en Traducció i Interpretació per la Universitat Jaume I. És becària FPI del Departament de Traducció i Comunicació d'aquesta Universitat. És autora del treball d'investigació «Estudi descriptiu del model de llengua de la traducció per al doblatge en català», així com també de diverses publicacions sobre aquest tema; compagina les tasques d'investigació amb la docència d'assignatures de TAV a la Universitat Jaume I.

potser un tant descoratjadora, pot aplicar-se des d'un punt de vista més positiu i constructiu i entendre les restriccions no com impediments a la tria del traductor sinó com estímuls a la seua creativitat, que s'erigeix, com veurem, en una característica essencial de la traducció de l'animació.

D'altra banda, aquests dos mons, el de l'animació i el del còmic en totes les seues variants, estan cada cop més íntimament relacionats ja no sols per motius formals sinó també per motius purament mercantils. Avui dia no és estrany que una sèrie d'èxit acabe convertida en un còmic o que un manga de culte tinga la seua versió animada (anime). Juntament amb els videojocs, els còmics i l'animació s'intercanvien personatges, continguts i, per tant, traduccions, i és essencial que un professional de qualsevol d'aquests àmbits conega els altres i n'estiga al dia.

Amb aquest article volem contribuir al coneixement de la traducció de l'animació per a tots els professionals, presents i futurs, que es dediquen a algun dels àmbits esmentats. No ens centrarem exclusivament en els aspectes lingüístics que la fan especial, sinó també en els factors externs que l'envolten (mercat i públic), amb una atenció especial a la realitat valenciana.

El mercat de la traducció de l'animació al català

La traducció de l'animació té, idealment, tres possibles mercats: cinema, DVD/vídeo i televisió. Tenint en compte l'extensió i la població dels territoris de parla catalana, sembla un mercat ben vast, però la realitat està molt més restringida.

L'any 1980 la Secretaria de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya va començar a subvencionar el doblatge al català de pel·lícules per a les sales de cinema. Els anys 90 van constituir la dècada més productiva pel que fa a col·laboracions econòmiques entre la Generalitat i les distribuïdores per cobrir els costos de les traduccions al català, però l'any 1998 va començar el declivi. En

aquell moment es va fer l'intent d'imposar una quota segons la qual la meitat de les còpies destinades a exhibir-se als cinemes havien de ser en català. La iniciativa no va prosperar, a causa de la negativa de les *majors* a cobrir la part de les despeses no assumida per la Generalitat, i es va arribar a l'acord implícit de doblar solament una o dues pel·lícules l'any. Des d'aleshores, el doblatge de pel·lícules per a les sales de cinema s'ha reduït als productes del gènere infantil i alguns films dirigits a públic jove, i el cost íntegre d'aquests doblatges recau en la Generalitat.² Tenim, per tant, que la traducció de l'animació centra pràcticament tot el mercat del doblatge cinematogràfic, però sols ho fa a Catalunya. Al País Valencià i les Illes Balears, de moment, no es tradueix al català per als cinemes.

Pel que fa al doblatge per al DVD/vídeo, la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió (CCRTV) va posar en marxa l'any 2005 el Servei Català del Doblatge, a través del qual TVC assumeix el doblatge dels productes estrangers que s'estrenen en sales comercials i posteriorment el cedeix de forma gratuïta a les distribuïdores. Un any després de la seua implantació, aquest Servei havia doblat al català el 35% de les pel·lícules estrenades en sales comercials,³ però sols una *major* nord-americana (Sony-Columbia) ha acceptat incorporar la banda en català als seus DVD.⁴ Així doncs, aquest mercat es fusiona amb el tercer, el de la televisió.

La traducció al català de dibuixos per a televisió és l'única que ha acabat produint tres mercats: Catalunya (TVC), Balears (IB3) i País Valencià (TVV). Totes tres televisions pertanyen a la FORTA (Federación de Organismos de Radio y Televisión Autonómicos), una federació creada per les televisions autonòmiques per tal d'unir

2 Informació proporcionada per Joaquim Manyós, secretari de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, durant les jornades *El català oral de ficció: guionatge i traducció audiovisual*, que van tenir lloc el 18 i 19 de maig del 2007 a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans de Barcelona.

3 Font: <http://www.tvcatalunya.com/ptvcatalunya/tvcltem.jsp?idint=213599079&item=actualitats&seccio=tvcat>

4 Font: http://www.comunicacio21.com/textecomplet.asp?id_texte=3893

capital per a la compra conjunta de producció aliena. Així, els productes que compra la FORTA es distribueixen després a les televisions que els vulguen emetre, per a la qual cosa s'han de traduir. És en aquest punt on apareixen els tres mercats. Un mateix producte, si s'emet per TVC, TVV i IB3 passarà tres processos complets i independents de traducció, un per a cada corporació televisiva.

Si ens centrem solament en el País Valencià, observem doncs que l'únic mercat existent per al doblatge al català és el de la televisió pública, cosa que converteix Televisió Valenciana i els seus dos canals principals, Canal 9 i Punt2, en el client principal de les traduccions per al doblatge en aquest territori. Per fer-nos una idea del volum de traducció que això suposa, cal tenir presents els percentatges de producció pròpia i producció aliena a TVV:⁵

	Canal 9	Punt2
Producció pròpia	46,79	59,26
Producció aliena	51,82	37,19
Divulgatiu	0,15	15,48
Infantils-juvenils	17,99	54,68
Dramàtics	81,82	29,76

Com es pot observar, la producció aliena suposa pràcticament la meitat de la programació de TVV, cosa que ens podria fer pensar en un mercat del doblatge abundant. Ara bé, aquestes xifres són enganyoses, ja que no tots els productes que apareixen en aquesta graella com a producció aliena s'emeten en català. A Canal 9, solament un 2% s'hi emeten, en contrast amb el 100% de Punt2.⁶ En el cas de productes emesos en castellà, TVV no en sol encarregar

5 GECA, 2005

6 Dades extretes de la graella de Canal 9 la setmana del 5 a l'11 de febrer del 2007.

la traducció als estudis de doblatge valencians, sinó que compra el producte ja doblat per part d'altres empreses, les quals ofereixen el mateix doblatge per a altres cadenes autonòmiques. En altres ocasions, els estudis valencians són els que fan aquesta versió en castellà i posteriorment TVV la ven a la FORTA.

De tots els gèneres que apareixen en aquesta graella, l'animació (infantils-juvenils) és la figura més important per al doblatge a TVV, no només per l'elevat percentatge, sinó també, i sobretot, perquè és l'únic gènere que es mostra a l'espectador exclusivament en català. Així, l'animació no sols suposa el major mercat de doblatge al País Valencià, sinó que és a través d'ella que es transmet gran part del model lingüístic de TVV.

Per diversos motius històrics i polítics, cadascuna de les televisions ha propiciat un model de llengua que fomenta la variant pròpia del territori on s'emet, i així ho especifica als diversos llibres d'estil (TVC, 1997, 1998; RTVV, inèdit; Picó i Ramon, 2005). Lingüísticament, aquesta explicitació dialectal es fa més evident als nivells lèxic i morfològic, i laboralment pot arribar a crear situacions, si més no, curioses, com és el cas de l'ús del català com a llengua intermediària per a una traducció que té com a llengua meta justament el català, en un peculiar ball entre varietats dialectals. Aquest és el cas de *Slam Dunk*, una sèrie japonesa que ens serveix, a més, com a bon exemple de l'intercanvi entre manga i anime, o còmic i animació, que esmentàvem en iniciar l'article (en efecte, la sèrie d'animació és una adaptació d'un manga previ). Possiblement per l'escassetat de professionals especialitzats en traducció audiovisual amb el japonès com a llengua de treball, els traductors valencians de la sèrie van rebre l'encàrrec de fer una adaptació adequada al model actual de TVV a partir dels guions ja traduïts per a la versió de TVC. Alguns dels canvis que s'hi van realitzar, centrats, com dèiem, en el nivell lèxic i morfològic, són els següents:⁷

7 Informació proporcionada per Glòria Torralba, traductora professional per a TVV.

Versió TVC	Versió TVV	Versió TVC	Versió TVV
brètols	delinqüents	meva	meua
salt	bot	hagi	haja
aleshores	en aquell moment	aquests	estos
cop de cap	cabotada	dinou	dèneu
gaudir	disfrutar	tant de bo	ja m'agradaria

Possiblement, aquest fenomen no tindria major importància en el context d'una llengua potent i no minoritzada com podria ser el castellà. De fet, aquesta ha estat l'evolució del doblatge a l'espanyol, on s'ha passat dels antics doblatges en un espanyol neutre dirigits a tots els territoris hispanòfons, a diversos doblatges específics per a les varietats parlades a Amèrica del Sud i a Espanya.⁸ El problema pot aparèixer quan, en un context com el català, a aquesta multiplicat de models hi subjau un afany polític segregatiu per part d'alguns sectors. Si, a més, hi afegim la importància que té el model de llengua que se sent a la televisió per a la formació lingüística dels xiquets i les xiquetes, el resultat pot ser precisament el que s'espera: la confusió respecte a la unitat de la llengua, pel fet d'escoltar models marcadament diferenciats segons la televisió que se sintonitza (en compte de diverses varietats dins d'una mateixa televisió, cosa que enriquiria el coneixement dialectal de la pròpia llengua); i la manca de riquesa dins de la pròpia varietat dialectal, ja que amb aquest model de compartiments estancs no es permet

⁸ En el doblatge de l'animació és paradigmàtic el cas de Disney. Al web www.doblajedisney.com es troba disponible una base de dades amb informació relativa a tots els doblatges de les pel·lícules d'aquesta important productora d'animació, on es pot observar clarament aquesta evolució a què fem referència.

alternar entre «cop de cap» i «cabotada», o entre «tant de bo» i «ja m'agradaria».

Els destinataris de l'animació

Fins ara, ens hem limitat a parlar d'un públic infantil i juvenil com a destinataris de la traducció de l'animació, però és ben evident que aquesta identificació entre animació i públic infantil no pot ser automàtica. Els *Simpson* són el referent més estès i conegut d'una animació pensada per a adults, i no podem oblidar la llarga tradició japonesa d'anime per a aquest públic. No obstant això, a TVV és encara molt comptada l'emissió de sèries d'animació d'aquest tipus. L'única excepció ha estat, fins ara, *Paranoia Agent*, una sèrie emesa durant la temporada d'hivern 2007-2008 i orientada a adults no solament per la dura temàtica, sinó també pels recursos estilístics i sonors amb què es presenta.

En el cas de l'animació per a adults, la varietat de llengua usada no divergeix notablement de la resta de productes de ficció no animats. Però a la televisió, com ja hem vist, és aclaparadora la preeminència de l'animació infantil i aquesta animació s'adapta visualment i lingüística a l'edat del seu públic. Els anys 2004-2005 vam dur a terme, juntament amb Frederic Chaume, Glòria Torralba i Ana Alemany, companys del departament de Traducció i Comunicació de la Universitat Jaume I, un estudi subvencionat per l'AVL en el qual analitzàvem el model de llengua de la traducció per al doblatge amb un corpus de 900 minuts de pantalla de dibuixos animats, emesos per Canal 9 i Punt2. L'estudi ens va permetre observar lleugeres variacions en el model de llengua segons la franja d'edat a què anava destinat el producte. Així, comparant les dades de les sèries *La vaca Connie* (públic de 5-6 anys), *Doraemon* (a partir de 7 anys) i *Ànecs X* (a partir de 9-10 anys), vam observar que els trets més característics es focalitzaven, en el cas del públic més jove, en un major grau de domesticació (abundants referents

culturals propis, traducció d'antropònims i major ús de diminutius, propis de la varietat valenciana); i en el cas del públic més gran, en un ús generós d'eufemismes, disfemismes i argot juvenil, amb expressions com «tio», «col·lega», «contar una bola» o «quina passada».

La traducció de l'animació infantil

Amb aquests factors externs al doblatge *in mente*, ens podem centrar ara en l'anàlisi de la traducció com a procés i com a producte. El procés del doblatge, com ja ha estat detallat per altres autors, consta de diverses fases, en les quals participen un bon nombre de professionals: des del traductor-ajustador al tècnic de so, passant pel director de doblatge, els actors i possiblement els lingüistes (vegeu, per exemple, Luyken, 1991; Whitman, 1992 o Chaume 2003).

La traducció de l'animació comparteix amb la traducció de les sèries de ficció la necessitat del treball simultani per part d'un grup de traductors,⁹ en tractar-se també d'un producte que es presenta en forma de sèrie. La fase d'ajust és possiblement l'única en què el doblatge de l'animació divergirà del d'altres gèneres, ja que en general els moviments buccals de l'animació infantil no són tan precisos com els dels humans i per tant l'actor o actriu tindrà una major llibertat a l'hora d'encaixar els seus parlaments en la boca dels personatges (ens referim ací exclusivament a la sincronia labial, no a la isocronia), un fet que repercuteix directament en la feina prèvia de l'ajustador o ajustadora. Llevat d'aquestes consideracions, el procés específic de la traducció de l'animació infantil no divergeix, en essència, de la d'altres productes audiovisuals.

9 Vegeu, en aquest mateix volum, l'article de Glòria Torralba, en el qual parla dels mecanismes de comunicació que s'estableixen entre els traductors en aquests casos, essencials per mantenir la coherència del producte durant el treball en equip.

Ben al contrari, sí que podem parlar d'una sèrie d'especificitats en el producte del doblatge i, més concretament, en la llengua de l'animació. No es tracta de mecanismes o tècniques de traducció exclusives de l'animació, sinó que hi apareixen amb més freqüència o amb usos específics o dignes de menció. Aquests mecanismes, en la traducció per a TVV, es poden estructurar al voltant de tres grans àmbits: creativitat, domesticació i adaptació lèxica, segons els resultats obtinguts en el projecte mencionat anteriorment. La traducció de les interjeccions suposa tot un camp interessantíssim, però no hem inclòs ací la reflexió al seu voltant ja que en aquest mateix volum podem trobar la contribució de la Dra. Matamala, centrada en aquest aspecte concret del doblatge de l'animació.

Creativitat

Sembla pràcticament una redundància afirmar que els productes adreçats a xiquets han de ser, per força, més creatius que els adreçats a adults. Però així com la creativitat visual pot ser més evident i estar present en tot el producte, la creativitat lingüística es focalitza en només alguns trets, principalment la creació lèxica espontània, la traducció de cançons i, en el cas de TVV, l'ús de recursos expressius propis de la varietat dialectal valenciana, com són els diminutius i el lèxic de verdures i vegetals (usat generalment com eufemisme, vegeu l'apartat de *cura lèxica*).

Així, hem observat una lleugera tendència a fer ús de la creació lèxica espontània amb més freqüència, especialment quan es tracta de sèries on els elements propis de la ciència-ficció tenen una funció especial, com en el cas de *Doraemon* o *Els germans Flub*. En això s'assembla als productes de ficció no animats, amb la puntualització que en aquests últims el recurs és pràcticament inexistent fora de la ciència-ficció. En mostrem alguns exemples:

Títol original: Garfield	Títol traduït: Garfield
Núm. d'exemple: 2c-40	Nom del capítol: El gat bo i el gat roí
Exemple: Ho has fet més de <i>milanta</i> voltes!	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: creació lèxica espontània	

Títol original: Doraemon	Títol traduït: Doraemon
Núm. d'exemple: 1a-11	Nom del capítol: Novita a l'illa deserta
Exemple: El <i>barretcòpter</i> és meu.	
Nivell lingüístic: lèxic	
Tret lingüístic: creació lèxica espontània	

Títol original: Les Dalton en cavale	Títol traduït: Els Dalton a la fuga
Núm. d'exemple: 26-41	
Exemple: Voldria trobar un <i>renta-cavalls</i> .	
Nivell lingüístic: lèxic	
Tret lingüístic: creació lèxica espontània	

Títol original: Brothers Flub	Títol traduït: Els germans Flub
Núm. d'exemple: 25b-9	Nom del capítol: Una pila de problemes
Exemple: <i>Raïmlàndia!</i>	
Nivell lingüístic: lèxic	
Tret lingüístic: creació lèxica espontània.	

Un element que caracteritza els dibuixos animats són les cançons, que apareixen invariablement a l'inici i al final de cada capítol. Al contrari que amb els productes per a adults, normalment aquestes cançons sí que es tradueixen, de la mateixa manera que es tradueixen les que puguen aparèixer al llarg del capítol. Moltes sèries infantils en fan ús com un recurs per atraure l'atenció dels xiquets i exigeixen un esforç extra de creativitat en el traductor, a través del ritme, la rima i els jocs de paraules. En el nostre corpus, la sèrie *Garfield* presentava, a més de les cançons d'obertura i tancament, una cançó durant el desenvolupament de cada capítol.

Finalment, TVV fomenta explícitament, com ja hem dit, l'ús de trets propis de la varietat occidental del català anomenada valencià central, i els traductors ho aprofiten per fer patent la seua creativitat a través de l'ús familiar de diminutius i d'un ric ventall d'expressions molt nostrades, com les que mostrem en els següents exemples:

Títol original: Smoggies	Títol traduït: Els Smoggies
Núm. d'exemple: 25-45	Nom del capítol: Soterrat però no desaparegut
Exemple: Quina <i>coseta</i> més <i>boniqueta</i> !	
Nivell lingüístic: morfològic	
Tret lingüístic: promoure l'ús de diminutius	

Títol original: Brothers Flub	Títol traduït: Els germans Flub
Núm. d'exemple: 22b-14	Nom del capítol: Missió flubpossible
Exemple: [...] donat de menjar a les <i>criaturetes</i> ! [...]	
Nivell lingüístic: morfològic	
Tret lingüístic: fomentar l'ús de diminutius	

Títol original: Connie	Títol traduït: La vaca Connie
Núm. d'exemple: 8-2	Nom del capítol: El cuc lleig
Exemple: [...] la seua <i>filleta</i> s'endinsava [...]	
Nivell lingüístic: morfològic	
Tret lingüístic: promoure l'ús dels diminutius.	

Títol original: Smoggies	Títol traduït: Els Smoggies
Núm. d'exemple: 24-16	Nom del capítol: L'amenaça dels fongs
Exemple: De seguida, <i>pastisset de crema!</i>	
Nivell lingüístic: Morfològic / Lexicosemàntic	
Tret lingüístic: Promoure l'ús dels diminutius / Fomentar l'ús dels vocatius	

Títol original: Garfield	Títol traduït: Garfield
Núm. d'exemple: 2c-44	Nom del capítol: El gat bo i el gat roí
Exemple: No m'ha agradat <i>gens ni miqueta</i> .	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús de clixés i fórmules estereotipades	

Títol original: Die Extremsport Enten	Títol traduït: Ànecs X
Núm. d'exemple: 4-14	Nom del capítol: La destrucció del pare Noël
Exemple: hem de trobar eixe pare Noël <i>poca traça</i> .	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'eufemismes	

Domesticació

Certament, els programes infantils no solen ser tan referencials com ho són els productes per a adults i, per tant, els referents culturals pertanyents al sistema d'origen no solen abundar-hi; tot i així, hem detectat una major permissivitat enfront a l'ús de referents culturals propis de la cultura meta respecte a la ficció no animada, sobretot en els programes per a franges d'edat més baixes.

Títol original: Brothers Flub	Títol traduït: Els germans Flub
Núm. d'exemple: 24a-10	Nom del capítol: El pitjor de la classe
Exemple: Com enyore <i>l'arròs caldós</i> .	
Nivell lingüístic: Lexicosemàntic	
Tret lingüístic: referents culturals propis de la cultura meta	

Títol original: Les Dalton en cavale	Títol traduït: Els Dalton a la fuga
Núm. d'exemple: 26-30	
Exemple: Caram, segur que estem <i>jugant a caçar</i> .	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: referents culturals propis de la cultura meta	

Títol original: Doraemon	Títol traduït: Doraemon
Núm. d'exemple: 3a-33	Nom del capítol: El control dels núvols
Exemple: Sembla un <i>bunyol!</i>	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: referents culturals propis de la cultura meta	

De la mateixa manera, l'animació és també més permissiva amb la traducció d'antropònims; de fet, quan el nom del personatge és figuratiu, aquest té un valor pragmàtic importantíssim per al tipus de públic a què van adreçats aquests productes i traslladar-lo a la cultura meta resulta essencial. Ara bé, existeixen molts productes d'animació els personatges dels quals no tenen noms figuratius. En aquest cas, com hem observat al nostre corpus, els antropònims no se solen traduir. Hi ha, a més, ocasions en què el traductor no té la llibertat de decidir quin serà el nom de cada personatge, perquè aquest ja ha arribat amb anterioritat a la nostra cultura a través d'un altre format (còmics o videojocs, sobretot, però també pel·lícules o fins i tot marxandatge) o a través del doblatge al castellà, especialment si es tracta d'una sèrie d'èxit. És essencial que el traductor conega aquestes versions prèvies del producte per tal de ser coherent amb la tradició ja establerta.

Adaptació lèxica

Sota aquest epígraf incloem tots aquells usos en què el llenguatge de l'animació s'adapta a l'edat del destinatari la qual, en el cas dels programes del nostre corpus, és inferior als 12 anys. L'ús d'eufemismes, disfemismes i argot juvenil són els fenòmens que hem observat amb major freqüència, juntament amb els diminutius que ja hem comentat abans. Com a nota curiosa, cal destacar que molts dels eufemismes i disfemismes que hem trobat pertanyen al camp semàntic dels vegetals, seguint la tradició literària i oral valenciana.

Títol original: Garfield	Títol traduït: Garfield
Núm. d'exemple: 2c-48	Nom del capítol: El gat bo i el gat roí
Exemple: Perquè *eres un <i>fava</i> , per això!	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'eufemismes	

Títol original: Doraemon	Títol traduït: Doraemon
Núm. d'exemple: 3a-48	Nom del capítol: El control dels núvols
Exemple: <i>Ostres</i> , no encerten.	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'eufemismes	

Títol original: Doraemon	Títol traduït: Doraemon
Núm. d'exemple: 1c-30	Nom del capítol: El polvoritzador de la continuïtat
Exemple: Sou uns <i>malvats</i> !	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'eufemismes	

Títol original: Die Extremensport Enten	Títol traduït: Ànecs X
Núm. d'exemple: 5-13	Nom del capítol: Les abominables bèsties de la neu
Exemple: Què <i>dimonis</i> heu fet?	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús de disfemismes	

Títol original: Die Extremensport Enten	Títol traduït: Ànecs X
Núm. d'exemple: 5-14	Nom del capítol: Les abominables bèsties de la neu
Exemple: Deixa de plorar, <i>col-lega</i> !	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'argot juvenil	

Títol original: Die Extremensport Enten	Títol traduït: Ànecs X
Núm. d'exemple: 5-17	Nom del capítol: Les abominables bèsties de la neu
Exemple: Un colom <i>súper pelut!</i>	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'argot juvenil	

Títol original: Watership down	Títol traduït: El tossal de Watership
Núm. d'exemple: 19-9	Nom del capítol: L'ombra d'Efracà
Exemple: Escolta, el teu germà està un poc <i>sonat?</i>	
Nivell lingüístic: lexicosemàntic	
Tret lingüístic: ús d'argot juvenil	

Conclusions

Allò que partia sota l'ombra aparentment fosca de la subordinació s'ha transformat en un procés de creació de paraules, adaptació de noms propis i insults en clau vegetal. La traducció de l'animació és un procés creatiu i, en el cas de la traducció per a un públic infantil i juvenil, també una gran responsabilitat. És un dels pilars fonamentals de la indústria del doblatge al País Valencià i constitueix el model lingüístic que reben els infants en les pantalles de televisió. Amb una mica de sort, aquest model conviu amb el de l'escola i el de la família, però en moltes ocasions és un dels pocs contactes dels xiquets amb el català. La feina del traductor té, per tant, una repercussió directa en l'aprenentatge de la llengua i és convenient que es tinga present. La millor manera de fer-ho és divertint-se amb el joc que ens proposa l'animació.

Bibliografía

- CHAUME, F. *Doblatge i subtitulació per a la TV*. Vic: Eumo, Universitat Pompeu Fabra, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Vic, Universitat Jaume I, 2003.
- DURO, M. *La traducción para el doblaje y la subtitulación*. Madrid: Cátedra, 2001.
- GECA. *El anuario de la televisión*. Madrid: GECA Consultores, 2005.
- HURTADO, A. *Traducción y traductología. Introducción a la traductología*. Madrid: Cátedra, 2004.
- LUYKEN, G. M. *Overcoming language barriers in television: dubbing and subtitling for the European audience*. Manchester: The European Institute for the Media, 1991.
- MAYORAL, R., KELLY, D. i GALLARDO, N. «Concepto de traducción subordinada (comic, cine, canción, publicidad). Perspectivas no lingüísticas de la traducción (I)» dins FERNÁNDEZ, F. (ed.). *Pasado, presente y futuro de la lingüística en España. Actas del III Congreso Nacional de Lingüística Aplicada*. València: Universitat de València, 1986.
- PICÓ, N., RAMON, M. M. *Llibre d'estil per als mitjans de comunicació orals i escrits*. Palma: Consell de Mallorca-Universitat de les Illes Balears, 2005.
- RTVV (inèdit). *El(s) model(s) lingüístic(s) de la RTVV. Criteris per a l'elaboració, supervisió i emissió de textos destinats a la RTVV* (document de treball intern).
- TVC. *Criteris lingüístics sobre traducció i doblatge*. Barcelona: Edicions 62, 1997.
- TVC. *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62, 1998.
- WHITMAN, C. *Through the Dubbing Glass*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1992.